

הרב אברהם יצחק דוידוביץ והרב צבי אליעזר וייסינגר

צירוף עיסות שאין בהם שיעור חלה

(ירושלמי חלה פ"ב ה"ב)

תוכן:

שם חלה מתקבל באפיה או ברדייה?

האם מועילה נשיכה?

חזור ומצטרף

כלי שאין לו תוך

צירוף סל

הגמרא בפסחים (מח:): עוסקת בהלכות חלה ושם מובאת ברייתא שנחלקו רבי אליעזר, ר' יהושע ורשב"ג מה יוצר את הצירוף לחלה: התנור לפי ר' יהושע או הסל לפי רבי אליעזר ולרשב"ג שנושכות זו מזו.

שם חלה מתקבל באפיה או ברדייה?

רש"י ביאר שלדעת ר' יהושע, תנור מצרף אך גם סל מצרף. נמצא שרבי יהושע מקל. הגר"א מעיר שלפי דעת הירושלמי רבי יהושע סובר דווקא תנור מצרף ולא סל ור"א להפך. נמצא שלפי דעת הירושלמי מובן מהלך הסוגיא: הגמרא מספרת שהנשים נהגו לאפות פחות מכמות החיוב של החלה, כדי להמנע מן החימוץ, והקשו על זה, הרי מפקיעים מהחלה? ומיישב רב יוסף שעשו כדעת רבי אליעזר, וכלומר שצירפו בסוף האפיה את החלה. אך לר' יהושע קשה.

עכ"פ **בריטב"א** (חידושים מיוחסים) יש כיוון דומה לגר"א, אלא יש פה דיוק נוסף, שרבי אליעזר סובר "והוא שרודה מן התנור ונותנו בסל לאלתר", אומנם אם שם אותו על גבי טבלא הוא נפטר מחלה, ולא יועיל אח"כ לצרף אותם. ובחינוך (ע' שפה בשם מורו) כתב שגם בתנור לא מועיל לצרף לדעתו. ובביאור הדבר כתב **המאירי**: "...דכתיב 'והיה באכלכם מלחם הארץ' ופי' הדברים כלומר שצריך החיוב הוא משנעשה לחם והיא שעת הרדייה ולמדנו מ"מ שהתנור אינו מצרף ואפילו בככרות הנושכות זו את זו.."

נמצא מדבריו פלא פלאים, שיתכן שיש פה מחלוקת מה עיקר חיוב חלה, שלפי רבי אליעזר כיוון ששעת הרדיה היא שעה שבו הלחם מקבל את שמו, לכן יש לו משמעות מרכזית בצירוף לחלה, אך לולא זה לא מצטרף לשיעור חלה. ולפי זה לדעת ר' יהושע התנור מצרף שסובר שבכל התהליך מועיל צירוף של החלה, ולא דווקא בשעה שהוא מוצר מוגמר. או שמא נסביר שכיוון שהתנור מביא לידי גמר, סובר ר' יהושע שמועיל לצרף.

הבית יוסף (יו"ד שכה) בשם הרשב"א מסביר שאם נאמר שהמחלוקת היא קיצונית, הרי שביחס לחלה דאורייתא יש לחוש לשתי הדעות, ולכן צריך להפריש בכל מקרה של צירוף, חלה. אבל בחוץ לארץ שהחלה היא דרבנן צריך להפריש רק מצירוף סל כדעת רבי אליעזר. אומנם הרמב"ם סתם שהתנור אינו מצרף ולא חילק. וביאר הבית יוסף או שסובר שהלכה כר"א, וכמשמע מהגמ' בפסחים או כיוון שחלה דרבנן סתם ולא חילק. (וקצת קשה הכיוון השני של מרן דהרמב"ם חש למהרה יבנה המקדש)

אולי אפשר להגיד שמחלוקת הרשב"א והרמב"ם, תלויה בהבנת הריטב"א דלעיל, דשמה סובר הרשב"א שיתכן שאפילו לדעת רבי אליעזר מועיל תנור לצרף, וכמו שכתב בהבנה הראשונית, ולכן אף שהירושלמי ביאר את המחלוקת בצורה קיצונית, בכל זאת חשש לשתי הדעות. ואילו הרמב"ם יסבור שרבי אליעזר חולק בתכלית על רבי יהושע, ובדומה לביאור המאירי דלעיל ולכן התנור לא יועיל לצרף.

האם מועילה נשיכה?

הרמב"ם אף שפסק כדעת רבי אליעזר (ביכורים עם שאר מתנות כהונה ו, יז) כתב: היו הככרות נושכות זו בזו ונתקבץ מן הכל שיעור חלה חייבין בחלה אע"פ שאינן בסל. אפה מעט מעט וקבץ הכל על לוח שאין לו תוך הרי זה ספק. ואם חלה של דבריהם היא אינו חייב להפריש עד שיצרף אותן כלי שיש לו תוך.

נמצא שהרמב"ם סובר שמועיל או נשיכה כרשב"ג או רדייה לסל כרבי אליעזר, ודלא כדעת ר' יהושע וכמו שכתב בהלכה טז שהתנור לא מצרף. ובטעם הדבר שהתנור לא מועיל לצרף כתב הרדב"ז שבתנור המצב הוא ממוצע, מצד אחד החלות אינן נושכות ורק נוגעות, ומאידך עד אינם נקראות לחם, שהרי אינם ראויות לאכילה ולכן לא שייך בהם צירוף. אלא שצריך להבין איך יתכן שפסק כשתי שיטות תנאים גם יחד? ונלך בזה בשני מהלכים שדרכו בהם המפרשים:

הכסף משנה הביא את דברי הרשב"א שמבאר שבעצם התנאים לא נחלקו אלא שעוסקים במיני מאפה שונים, אך הרשב"א עצמו כתב שם שזהו דוחק גדול. והוא עצמו מסביר שהדין בגמרא הוא סביב השאלה מה רמת הדיבוק שצריך שיהיה בין העיסות השונות. ולכולי עלמא בנושכות מועיל הצירוף.

לכאורה צריך להבין מה הכריח את הכסף משנה להסביר שכולי עלמא מודים לרשב"ג שנשיכה תועיל? ואפשר לבאר מכח סברא בלבד, שהצירוף הכי גדול של הדבר הוא כשיש ממש חיבור והחלה היא אחת. ועוד יתכן שסבר הכסף משנה שכיוון **שבירושלמי** (ב, ב) מבואר לדעת ר' יוחנן שחייבים נשיכה עכ"פ, א"כ הבבלי שלא כתב כן נחית חד דרגא, ובכל אופן לכולי עלמא תועיל נשיכה וזה פשוט.

בכיוון אחר הולכים המהר"י קורקוס על הרמב"ם ומראה הפנים, שניהם סוברים שבעצם הרמב"ם פוסק גם כר"א וגם כרשב"ג, הא כיצד? רשב"ג אינו בא לחלוק אלא אומר אפשרות נוספת לצירוף לחלה, והוא במקום שהעיסות נושכות.

כדי לבאר את הדברים, מסביר מראה הפנים את ביאור מחלוקת התנאים, לפי הבבלי ולפי הירושלמי:

	בבלי עפ"י רש"י	ירושלמי
רבי יהושע	תנור או סל מצרף	רק תנור מצרף
רבי אליעזר	הסל מצרף ולא תנור	סל מצרף רק כשנושכים
רשב"ג	תנור מצרף רק בנושכים	הכל תלוי בנושכים

מסביר מראה הפנים, שהסיבה שרש"י הבין כך את דברי ר' יהושע, שיש סברא שאם ר' יהושע אומר שתנור מצרף ק"ו סל יצרף. ואילו לשיטת הירושלמי צ"ע מדוע רק תנור מצרף, ואולי כדלעיל. עכ"פ יוצא שמובנים מאוד דברי הרמב"ם שלפי שיטת הבבלי, בעיקר בא רשב"ג לחלוק על רבי יהושע, אך יתכן שסובר כרבי אליעזר שאף הסל מצרף, וכיוון שרוב התנאים סוברים שהסל מצרף, כך פסק הרמב"ם להלכה.

השו"ע (שכה, א) כתב להלכה כדעת הרמב"ם שמועיל נשיכה או סל, ובט"ז כתב ששיעור נשיכה "שמדבק כ"כ שכשיפרדו יתלשו אחת מחברתה מעט".

חוזר ומצטרף

מכל מקום משמע מהרמב"ם שדווקא ביחס לדין דרבנן יהיה פטור, אך בחלה דאורייתא אם יחזור ויצרף יתחייבו העיסות בחלה, ודלא כדעת הריטב"א דלעיל. ובדרך אמונה כתב בשם ספר מלוא העומר שמועיל לחזור ולצרף. ואם לא חזר וצרף כותב הב"ח שבחלה דאורייתא יפריש בלא ברכה היות וספק ברכות להקל.

כלי שאין לו תוך

בהמשך הגמרא שם מובא ספיקו של ר' ירמיה: טבלא שאין לה לבזבזין מהו? תוך הכלי בעינן והא ליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא, תיקו.

רש"י ביאר שהספק הוא דווקא בדעת רבי אליעזר. הרמב"ם (בכורים עם שאר מת"כ בגבולין ו- יז) ביאר שלעניין הלכה כל הספק אמור רק בחלה דאורייתא אך בחלה דרבנן, "אינו חייב להפריש עד שיצרף אותן כלי שיש לו תוך". והטעם לדבר כתבו המפרשים כיוון שספק דרבנן

לקולא, לכן צירוף שעל ידי טבלא לא מועיל. וכך סתם השו"ע, כיוון שחלה בזמן הזה דרבנן.
[ובעניין חלה בא"י יש דעות בזה, ראה בדרך אמונה]

צירוף סל

ביחס לצירוף הסל, מצאנו מספר מחלוקות ראשונים בסוגיא וכן הובאו להלכה, וננסה לעמוד על היסוד שבבסיס המחלוקות:

במרדכי (פסחים תקצט) הביא מחלוקת הראשונים האם גם במקרה שמדובר בעיסה עם שיעור, מועיל צירוף על ידי סל. לפי דעת רבי אליעזר ממיץ דווקא על פחות מכשיעור מועיל לצרף על ידי סל, אך בעיסה עם שיעור אין צירוף סל מועיל אלא לקדשים. וספר המצוות ואבי עזרי חולקים וסוברים שאף בעיסה שיש בה שיעור מועיל הסל מצרפן.

הב"י הביא בשם ר"י שלא מועיל צירוף סל אלא כאשר החלות נוגעות זו בזו, וכ"כ בדרכ"מ (אלא שחילק בין עיסה שנחלקה לעיסות קטנות מלכתחילה), וכ"כ הגר"א בשם הראשונים, אך השו"ע סתם ולא כתב שצריך נגיעה, וכן משמע בב"י שצירוף סל מועיל אף בלא נגיעה¹. ביחס לכלי גדוש בחלות, האם מצטרף? כתב הב"י בשם הסמ"ג: "אבל אומר דעל כרחך לא מיבעיא ליה אלא בטבלא שאין לה לזבזב אבל יש לה לזבזב אפי' בגדוש מצטרף והטעם משום דהוי כאויר בית שמצרף וכדגרסינן בפרק כל שעה ירושלמי: "וישליכנה לאשפה ויקדשנה...". והב"ח דייק מדעת הטור שאפילו מעט גודש לא מצטרף, ואין לברך אלא א"כ כל העיסה תוך הכלי. והרמ"א (כפי שביארו בדעתו הט"ז והש"ך) כתב להלכה שצריך שלא יהיה כיכר שלם מעל הכלי, אך אם מקצת הכיכר מעל גבי הכלי מצטרף דלא גרע מנושכים, ודלא כב"ח.

יתכן שניתן להעמיד ביסוד המחלוקת אין מועיל צירוף הסל, האם הסל מהווה רק היכי תימצי לחיבור החלות ביחד כלומר מקום אחד שבו נמצאות החלות אך באמת כל חלה עומדת בפני עצמה, או ממש יוצר צירוף בין החלות וכביכול נחשב חלה אחת. ועיין בביאור הלכה (לבעל דרך אמונה) כיוון דומה לזה שעפ"י חלק מהראשונים צריך לתת לתוך הסל חלות חמות בדווקא כדי שיהיה היכי תימצי שהם יתחברו לחלה אחת, עי"ש.

כעת, אם נאמר כאופן הראשון אין צורך במגע בין החלות, אלא עצם שהם נמצאות במקום אחד הם מצטרפות, אומנם אם הם על גבי הכלי כיוון שאינם בכלי זה לא מועיל. ומאידך מסתבר להגיד שהכלי יועיל לצרף גם חלות שיש בהם שיעור דמאי שנא.

אך לפי האופן השני שממש יוצרים חלה אחת, א"כ מסתבר שצירוף סל יועיל דווקא במקום שהעיסות אין בהם שיעור מצד עצמם, אז חכמים החשיבו אותם כמצורפים, אך אם יש להם שיעור בפני עצמם לא יועיל לצרף. וכן ביחס לנוגעים יהיה צריך דווקא שיגעו זה בזה כדי

¹ וכן למד שם בהגהות והערות באות יב, בשירת דבורה.

שיחשבו לחלה אחת, וביחס לגודש בכלי מסתבר שכיוון שמדובר בעיסה אחת, אף שמעט גודש עולה על גבי הכלי הדבר יועיל.

